

Bilateralni investicioni sporazum između Srbije i Japana: Novi okvir za dugoročnu saradnju

Bilateralni investicioni sporazum između Republike Srbije i Japana („BIT“), zvanično nazvan Sporazum o podsticanju i zaštiti ulaganja, koji je potpisan u Beogradu 24. decembra 2025. godine, očekuje se da stupi na snagu do kraja jula 2026. godine, nakon završetka unutrašnjih procedura u obe države.

Ovaj sporazum nadovezuje se na širi trend institucionalnog jačanja ekonomskih odnosa Srbije i Japana, započet i Sporazumom o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, potpisanim 2020. godine, kojim su dodatno olakšani prekogranični tokovi kapitala, dobiti i investicionih prihoda između dve države.

Japanski investitori u Srbiji, kao i srpske kompanije koje razmišljaju o ulasku na japansko tržište, od sada imaju čvrst pravni oslonac koji ranije nije postojao. Japanske kompanije već posluju u Srbiji – u sektorima automobilskih komponenti, prerađivačke industrije, građevinarstva elektronike, IT, duvanske industrije i industrije proizvodnje – sa ukupnim ulaganjem od preko

800 miliona evra i više od 4.000 zaposlenih, prema podacima Razvojne agencije Srbije. Do sada su ta ulaganja bila zaštićena uglavnom opštim pravilima domaćeg prava i dobrom voljom obe strane.

Stupanjem BIT-a na snagu, ta zaštita postaje ugovorna i međunarodnopravno obavezujuća. Ako država (bilo Srbija, bilo Japan) oduzme/nacionalizuje investiciju, diskriminiše investitora u odnosu na domaće ili treće kompanije, ili prekrši dogovorena pravila igre, investitor se više ne mora osloniti isključivo na lokalne sudove – može pokrenuti diplomatske mehanizme i međunarodnu arbitražu direktno protiv države, sa realnom mogućnošću naplate štete.

Pravičan tretman i pravna sigurnost

U srži BIT-a nalazi se jednostavno, ali snažno obećanje – nijedna strana neće tretirati investitore druge strane gore od sopstvenih. Srbija mora prema japanskim investitorima postupati najmanje jednako povoljno kao prema domaćim, u sličnim okolnostima – i obrnuto, Japan istu obavezu ima prema srpskim ulagačima.

Ovome se pridružuje i tretman najpovoljašenije nacije, koji sprečava da investitori iz Srbije ili Japana budu u lošijem položaju od investitora bilo koje treće države, uz uobičajene izuzetke poput regionalnih ekonomskih integracija.

Za investitore, ovo nije samo deklarativna formula – radi se o predvidivosti na kojoj se grade ozbiljne poslovne odluke. Kompanija koja ulaže desetine ili stotine miliona evra mora unapred znati da odluke neće biti proizvoljne, da će imati pristup sudovima i upravnim organima kada su njena prava ugrožena, i da neće biti diskriminisana u odnosu na konkurenciju. BIT to garantuje kroz standard pravičnog i ravnopravnog tretmana i pune zaštite i bezbednosti, u skladu sa međunarodnim običajnim pravom.

Poseban značaj ima i zaštita od eksproprijacije, odnosno oduzimanja ili nacionalizacije ulaganja.

BIT ne zabranjuje državi da ekspropriše investiciju – to ostaje njeno suvereno pravo – ali postavlja jasne granice: mera mora biti doneta u javnom interesu, primenjena nediskriminatorno, sprovedena po zakonitom postupku i praćena brzom, adekvatnom i delotvornom naknadom po tržišnoj vrednosti. Ovim se investitorima pruža ozbiljna pravna sigurnost, dok država zadržava prostor da postupa u javnom interesu kada je to zaista potrebno.

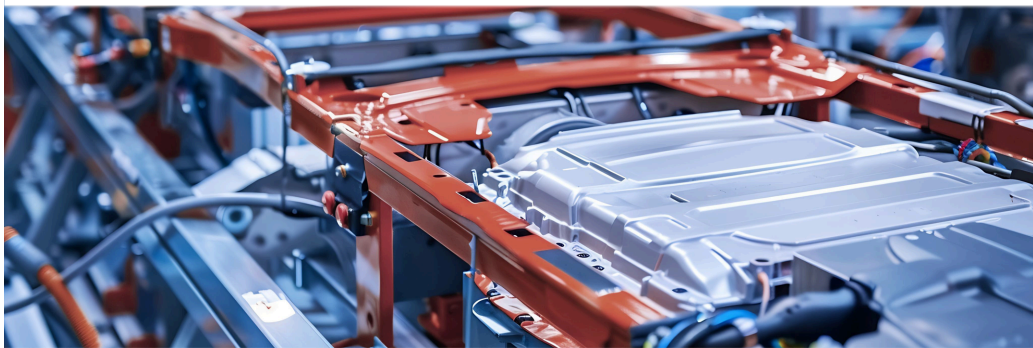
Rešavanje sporova i izvršenje odluka

BIT sadrži i detaljan mehanizam za rešavanje sporova, koji deluje na dva nivoa.

Prvi nivo se odnosi na sporove između same dve države – Srbije i Japana – u vezi sa tumačenjem ili primenom Sporazuma. Ako se takav spor ne reši diplomatskim putem, upućuje se arbitražnom sudu ad hoc sastavljenom od po jednog arbitra svake strane i predsednika kojeg imenuju sporazumno; ako imenovanja izostanu, o njima odlučuje generalni sekretar Stalnog arbitražnog suda u Hagu.

Drugi, i za investitore praktično važniji nivo, jeste rešavanje sporova između investitora i države domaćina. Ukoliko pregovori i konsultacije ne dovedu do rešenja, investitor može, nakon proteka najmanje šest meseci od nastanka spora i uz prethodno obaveštenje od najmanje devedeset dana, pokrenuti arbitražu pred ICSID-om, u skladu sa ICSID Pravilima dodatnih olakšica, prema UNCITRAL Pravilima arbitraže, ili pred drugom institucijom po dogovoru strana. Zahtev mora biti podnet u roku od tri godine od saznanja o povredi i šteti. BIT predviđa i tzv. „fork in the road“ mehanizam – investitor se odricanjem prava na paralelno vođenje postupka pred domaćim sudovima opredeljuje za

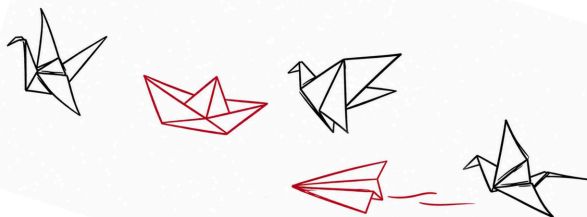
međunarodnu arbitražu, osim za privremene mere koje ne uključuju novčanu naknadu. Arbitražna odluka je konačna i obavezujuća, izvršava se u skladu sa ICSID Konvencijom i Njujorškom konvencijom o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka, a tuženi je dužan da učini presudu javno dostupnom, uz zaštitu poverljivih informacija.

Radna mesta, tehnologija i poslovna mobilnost

Za Srbiju, BIT je posebno relevantan u sektorima kao što su zelene tehnologije, automobilske i električne komponente, agroindustrija, IT usluge, veštačka inteligencija, biotehnologija i istraživanja za održivi razvoj. Ovi sektori mogu da stvore radna mesta veće dodate vrednosti i pomognu srpskim kompanijama da postanu deo naprednijih lanaca snabdevanja.

BIT se bavi i licima koja se kreću zbog ulaganja. Srbija i Japan se obavezuju da će blagonaklono razmatrati zahteve za ulazak, boravak i prebivalište investitora, menadžera, rukovodilaca, članova odbora direktora i drugog relevantnog osoblja. Ovo ne stvara automatsko pravo na boravišnu ili radnu dozvolu. Međutim, šalje jasnu poruku da poslovnu mobilnost povezanu sa ulaganjima treba podržati.

Odgovorno ulaganje

Važno je da BIT ne podstiče ulaganja po svaku cenu. Srbija i Japan priznaju da nije primereno privlačiti ulaganja snižavanjem standarda u oblasti zdravlja, bezbednosti, zaštite životne sredine ili rada. Ovo je važno za radnike, potrošače i lokalne zajednice.

BIT čuva pravo svake države da štiti zdravlje, javni red, javni moral, privatnost, bezbednost, životnu sredinu i nacionalnu bezbednost. Takođe sadrži pravila protiv korupcije i odredbe o intelektualnoj svojini. One su posebno relevantne za tehnologiju, softver, industrijski dizajn, brendove, znanje i iskustvo, kao i projekte zasnovane na inovacijama.

Japan naspram drugih BIT partnera Srbije

Srbija trenutno primenjuje oko pedeset bilateralnih investicionih sporazuma, uključujući one sa Holandijom, Kanadom, Švajcarskom, Kinom, Ujedinjenim Arapskim Emiratima, Katarom, Austrijom i drugim državama, dok su sporazumi sa Japanom i Južnom Korejom potpisani, ali još nisu stupili na snagu.

Kada se BIT sa Japanom uporedi sa ovom mrežom, uočava se da je u pitanju moderan, detaljno razrađen BIT koji odstupa od starijeg, kraćeg modela koji je Srbija koristila 2000-ih godina (npr. sa Holandijom iz 2002. ili Ujedinjenim Arapskim Emiratima iz 2013. godine).

U pogledu materijalnih standarda zaštite (nacionalni tretman, tretman najpovolšćenije nacije, pravičan i ravnopravan tretman, zaštita od eksproprijacije), BIT sa Japanom u suštini prati standarde koje Srbija inače nudi svim značajnijim partnerima.

Kada je reč o rešavanju sporova, BIT sa Japanom sadrži znatno razrađeniji i savremeniji mehanizam nego većina ranijih srpskih BIT-ova, koji su, poput sporazuma sa Holandijom ili UAE, obično sadržali kratke odredbe o ICSID/UNCITRAL arbitraži bez detaljnih procesnih pravila.

Ovaj BIT uvodi rok zastarelosti od tri godine, obavezno „hlađenje“ od šest meseci, obavezu odricanja od paralelnih domaćih postupaka, kao i pravila o transparentnosti postupka i mogućnosti trećih strana da daju svoje tumačenje – rešenja koja su bliža novijim BIT modelima (npr. kanadskom ili EU modelu klauzula) nego starijoj srpskoj mreži sporazuma. Ovo je, objektivno gledano, korisnije za pravnu sigurnost obe strane, jer sužava prostor za zloupotrebu arbitraže i predugo trajanje sporova, ali istovremeno investitorima nameće strože formalne uslove za pokretanje postupka nego što je to slučaj kod starijih BIT-ova.

Zanimljivo je i to što BIT sa Japanom eksplicitno predviđa mogućnost da tuženi javno objavi arbitražnu odluku (uz zaštitu poverljivih podataka), što stariji srpski BIT-ovi po pravilu ne regulišu – ovo ide u prilog transparentnosti postupka. S druge strane, sadrži i odredbu o izuzeću japanskih odluka po Zakonu o deviznom poslovanju i spoljnoj trgovini od dejstva odredbi o rešavanju sporova (član 26), što predstavlja specifičan izuzetak u korist Japana koji se ne pojavljuje u istom obliku u drugim srpskim BIT-ovima, ali je uobičajen u japanskoj ugovornoj praksi uopšte. U celini, ne može se reći da je Japanu dat bolji ili gori tretman od drugih partnera Srbije – radi se pre o modernizovanoj verziji istih osnovnih standarda, sa preciznijim i strožim procesnim pravilima na obe strane.

Pogled unapred

Iskustvo pokazuje da za investitore koji ulažu veće iznose postojanje BIT-a često nije samo dodatna pogodnost, već preduslov za samu odluku o ulaganju. Za razliku od manjih ili kratkoročnih plasmana, ozbiljne investicije – u proizvodne pogone, infrastrukturu ili dugoročne poslovne poduhvate – zahtevaju zaštitu koja nadilazi domaći pravni režim zemlje u kojoj se ulaže, jer se taj režim može menjati nezavisno od volje investitora. BIT upravo to obezbeđuje – sistematsku, međunarodnopravno garantovanu zaštitu koja ostaje stabilna bez obzira na promene domaćih propisa, politike ili administrativne prakse. Zbog toga se realno može očekivati da će stupanje ovog BIT-a na snagu privući investicije većeg obima i dugoročnijeg karaktera, jer investitorima pruža vrstu ekonomske sigurnosti koju sama domaća regulativa – ma koliko bila stabilna u datom trenutku – ne može ponuditi.

BIT između Srbije i Japana treba posmatrati kao platformu za dugoročnu saradnju. Njegov uspeh neće zavisiti samo od pravne zaštite, već i od konkretnih projekata, pouzdanih institucija, transparentne administracije i odgovornih investitora. BIT može podržati veća ulaganja, kvalitetnija radna mesta, snažnije tehnološke veze i dublju saradnju između građana i privrede Srbije i Japana.

U tom smislu, BIT dodatno doprinosi nastavku dobrih investicionih odnosa Srbije i Japana i logično se nadovezuje na Sporazum o izbegavanju dvostrukog oporezivanja iz 2020. godine, kojim su uređeni između ostalog i porezi po odbitku na dividende, kamate i autorske naknade, pravila o oporezivanju kapitalnih dobitaka, od otuđenja nepokretnosti i udela.

Za više informacija, kontaktirajte:

Živko Simijonović

Stariji saradnik, Gecić Law

✉ zivko.simijonovic@geciclaw.com

☎ +381 64 6387 083

Marko Jović

Saradnik, Gecić Law

✉ marko.jovic@geciclaw.com

☎ +381 60 4425 075